

Iruñerriko erraietatik datoz

HIRI BARATZEAK

Munduan gero eta herritar gehiago doa landa girotik hirietara bizitzera. 2050erako 6.300 milioi pertsona hirietan biziko direla aurreikusten da –gaur egun 3.600 milioi bizi dira–. Eta munduko hirietan nekez egon da inoiz hain banaketa handia pertsona eta naturaren artean. Erantzun gisa, hirietako sustraietatik baratze gintza dator.

Xabier Letona
@xletona

Krisi sistemiko eta ekologikoaren mui-
nean beti da lekurik esperantza erne-
tzeko, eta porlanaren oihanean, horie-
tako bat da hiri-baratzea edo baratze
komunitarioa. Munduko hiri askotan
gero eta errealtate indartsuagoa da or-
tua, eta Euskal Herrian ere bai. Azken
hamarkadan perretxikoen antzera sortu
dira baratzeak gure geografia zabalean:
badira baratze produktiboak, aisialdi-
koak, baserrietako ohiko baratzeak, te-
rapeutikoak, eskoletakoak, hiri-bara-
tzeak, okupatuak...

Argako urak ureztatutako baratzeak
ezagunak dira Iruñean eta bertako azo-
ketan preziatuak haietako barazkiak.
Baratze gintza ekologikoan ere aitzinda-
ri dira hiri buruzagian eta bereziki eza-

gunak Aranzadi meandro emankorreko
produktoreak. Agustín Beroiz baratze-
zaina zen horietan ezagunenetakoa, bai-
na, beste laborari batzuek bezala, alde
egin behar izan zuen bertatik, Iruñeko
Udalak 2012an ohiko baratzeak eraitsi
eta Aranzadiko parkea eraiki zuenean.
Desarrollismoaren ohiko amarruetakoa,
baratze aberatsak botatzea, baratze gint-
zari buruzko parke tematikoa eraiki-
tzeko.

Lurra, eguzkia, ura gehi zaintza, ber-
din emankortasuna. Hori da baratze-
ren ekuazioa. Eta ohiko ondare horiez
gain, baratze hurbiltzen denak beste
asko ere parteka ditzake bertaritzen
diren gainerakoekin. Hortik aurrera, hi-
ri-baratze bakoitza mundu bat da.

Iruñeko Alde Zaharrean Piparrika

Piparrika herri baratzea Iruñeko Alde
Zaharreko Pellejerias Plazan eraiki
dute, orain arte azken hamarkadatan
itxia egon den eremu publikoan. Jarauta
kalearen magalean da eta 1.500 metro
koadro inguru hartzen du. Piparrika tal-
deko kideek berreskuratutako dute Iruñeko
Udalarekin elkarlanean.

2013an sortu zen taldea eta aurreko
udalari aurkeztu zioten proiektua. Ez
zen aurkako jarrerarik izan, baina berau
ez da abiatu aldaketaren udala eratu
arte. Aurten udalak lehiaketa publikora
atera zuen hiri-baratze proiektua eta –
elkarte gisa eratuta– Piparrikak irabazi
zuen berau. Dagoeneko 40 bat lagun ari
dira atzera-aurrera baratzearen kudea-

*Iruñeko Piparrika taldeko kideak baratzean
Alde Zaharreko egunean, maiatzaren 27an.*

ARGAZKIA: JOSEBA ZABALZA

ketan, hiru lan batzorde dituzte –hez-
kuntza, baratzea eta dinamizazioa– eta
batzarrean hartzen dituzte proiektuari
buruzko erabaki nagusiak.

2016ko udan egin zituen udalak plaza
prestatzeko lanak: sarrerako ate-hesia
berritu, babes hesi bat altxa, lurzorua
lau jarri eta bestelakoak. Udalak, halaber,
hainbat tresneria erosi du, bai baratze-
ko bai taulenak –landatzeko egurrezko
askak– egiteko materiala. Guztira 13.000
euroko aurrekontua izan du 2016 eta
2017 artean, gehiena plazaren atontze
lanetara bideratua. Taulenak, konpos-
talekua eta bestelako eraikuntza lanak
aurten egin dira, auzolanean.

Andrea, Monica eta Pedrorekin egon
gara baratzeke eserleketan eserita, bai-

na arratsaldeko ekaitzak aterpera bidali
gaitu. “Turismoaz eta tabernez gain, bes-
telako aisialdi molde bat ere bultzatu
nahi dugu eta hiri-baratzea horretarako
aukera ederra da. Horrez gain, bakarrik
dagoenari, eta oro har, bizilagunei harre-
mantzeko espazio berri bat eskaintzen
die”, dio Andreak. Argi utzi nahi dute
proiektu parte-hartzailea dela: “Taldea
eta baratze hau guztiz irekiak dira eta
edonor etor daiteke lanera, hitz egitera
edo, besterik gabe, bertako lasaitasuna
gozatzera. Hau espazio publiko guztiz
irekia da eta hori da nahi duguna”.

Oraingo udalarekin mamitzen ari dira
baratzea, baina hirukoteak argi azpi-
marratzen du ez dutela nahi proiektua
inongo alderdi politikorekin lotzea:

“Hau proiektu zabala da, herritarrena,
eta udala aldatuko balitz ere, honek au-
rerra jarraitu beharko luke”.

Era batera edo bestera, dagoeneko
ehunka lagunek jardun dute lanean
herri baratzean: “Maiatzeko larunbat
batean, adibidez, auzoko gazte mug-
menduko ehun bat lagun aritu ziren eta
gero bertan bazkaldu genuen” zehazten
du Monikak. Bestelako auzolanetan ere
denetarik elkartzten da, ume, gazte eta
heldu, eta larunbat edo igandea bada,
bertan bazkaldu ohi da, eguraldiak la-
guntzen badu bederen.

Hori bai, oraindik etxetik ekarritakoa
jan behar, bertako erremolatxa, baba,
piper edota tomateak hazten ari dira-
eta. Urazak bai, hauek handi daude eta

maiatzaren 27an ospatu zen Alde Zaharreko egunean eraman zituzten 30en bat aldameneko Santa Ana Plazan egiten den herri bazkarira. Egun horretan ireki zituzten guztiz ateak, eta aurrerantzean baratzea egunez irekita egongo da eta gauzez itxita, Santa Ana plaza bezala.

“Baratze hau ez da produktiboa – zehazten du Pedrok– bere funtzioa gehiago da hezkuntzari bideratua, baratzearen filosofia zabaltzera. Hirietan ez dadila porlana bakarrik egon aldarrikatzen dugu. Eta baita elikadura burujabetza ere”. Bera da baratzegegintzaz taldean gehien dakienetako bat eta pazientziatz azaltzen dio bata eta besteari baratze hainbat sekretu: “Arrautza azal hauek, adibidez, txikitu egiten dira eta uraza artean lurreen barreatuta, bareak uxatu egiten ditu”.

Proiektua aberatsa da eta mimo handiz zaintzen dute Piparrrikako lagunek. Udalarekin lotutako akordioa medio, hainbat baldintza bete behar dituzte, esaterako ekologikoan aritzea, sortutako hondakinak bertan kudeatzea eta salmentarik ez egitea jasotako produktuekin. Arazorik ez, elkartearen DNAn txertatuta duten filosofia da: aipatu printzipioez gain, urreztaontziak erabiltzen dituzte partehartzea handitzeko eta ura aurrezteko, edo ahal den guztia material birziklatuekin eraikitzen dute. Jarduera ugari bideratu dute baratzean

Piparrrikakoen iritzi, baratzearen baloreen haizatzea eta auzokideen parte-hartzea da garrantzitsuena.

ARGAZKIAK: XABIER LETONA

» **ANDREA, PIPARRIKAKO KIDEA:**
“Turismoaz eta tabernez gain, bestelako aisialdi molde bat ere bultzatu nahi dugu eta hiri-baratzea horretarako aukera ederra da”

» **PEDRO, PIPARRIKAKO KIDEA:**
“Baratze hau ez da produktiboa, bere funtzioa gehiago da hezkuntzari bideratua, baratzearen filosofia zabaltzera. Hirietan ez dadila porlana bakarrik egon aldarrikatzen dugu; eta baita elikadura burujabetza ere”

eta hauen berri gehiago izan nahi duenak Piparrrikak Facebooken duen kontu aberatsean du horretarako aukera.

Udala pozik

Marina Jiménez Iruñeko udalean hiri-baratzeez arduratzen den teknikaria da eta pozik ageri da Piparrrikarekin batera egindako lanarekin: “Guk tokia eta materiala jarri dugu, haiek kudeaketa. Ikusten ari gara auzoko gainerako taldeekin harreman handia egiten ari direla, geriatrikoarekin, San Frantzisko eskolako guraso elkartearekin... Bestelako baratze asko daude Iruñean, baina hauek bereziak dira, besteak beste, eraikitzen duten harreman munduagatik”.

Jiménezaren esanetan, datorren urterako hiri-baratzeetarako diru-laguntza lerro bat irekiko dute. Diru-laguntzak eskuratzeko baldintza elkarte gisa eratzea da, udalarekin harremanetan jartzea eta abiatzea. Badira beste proiektu batzuk ere, horien artean Txantrea auzoko Krispila taldeak bultzatutakoa –uraza mota bat da krispila– edo Bustintxuri auzoan eratu den Baratxuri taldea. “Ederra litzateke hiri-baratze sarea osatzea eta gero eta gehiago izatea”, dio Jiménezek.

Maya Bernal ari da Krispilan, 2016ko otsaila aldera hasi ziren zortzi lagun

proiektuarekin eta urrian baratze-gintzari ekingo diote Txantreako Tartalo plazan. “Orain ere parke bat da plaza, baina guk bestelako parkea aldarrikatu nahi dugu baratzearekin”, diosku Bernalek. Hemen ere taulenetan aritzekotan dira, baina Piparrikan baino produkzio handiagoa espero dute. Filosofia bera da: “Auzolana, harreman gunea, edonor aritzea lanean eta gero eraman ditzala barazkiak etxera”.

Mendillorriko baratze okupatua

Iruñeko auzoa da Mendillorri 1998az geroztik eta 11.000 bat biztanle bizi dira bertan. Bertako gazte mugimenduak erabilerarik gabeko udal lur-zorua okupatu zuen duela hiru urte eta bertan baratze-gintzari ekin. Ez zaie ika-mikarik falta udalarekin; honek nahiko luke beste baratzeekin bezala aritzea, elkarte gisa eratzeta, proiektua aurkeztea, lehia-keta egitea eta abiatzea.

Gazteen ustez, udalak dena arautu nahi du eta euren erdua autogestioa da. “Leku publikoak pertsonenak dira. Auzoak eta herritarrek ematen diote zilegitasuna baratzeari. Guk egin dugu herri-baratzea, udalak izan dezala konfiantza eta errespetu dezala proiektua”, dio herri-baratze proiektuan ari den Xabi Senosiain gazteak. Besteak beste, baratzea kontsumoaren kontrako alternatiba gisa eratu zela dio eta haiek zabortzea

ZER DU PIPARRIKAK?

Plano honetan ikus daiteke Piparrikan baratzeak izango dituen guneak. Gehienak eginak daude jada eta besteak eginbidean.

1. Lorategi bertikala
2. Uztak txandatzeko zirkulua
3. Taulenak eta hazitokiak
4. Eguterak
5. Belar usaintsuak
6. Sendabelarrak
7. Konposta gunea
8. Landare gozagarriak
9. Jolastokia
10. Pergola
11. Jangarrien lorategia
12. Harmailak
13. Mahaiak jarlekuekin
14. Iturria
15. Ur-hargunea
16. Biltegia

zena txukundu egin zutela. Senosiainen esanetan era batera edo bestera 50-60 bat gazte aritzen dira egun proiektuan, “hasieran denak gazteak aritu ginen eta gerora helduak ere hurbildu izan dira interakzio polita sortuz”. Udal teknikari Jiménezen ustez, “elkartea egingo balute, diru-laguntzak-eta jasoko lituzkete, besteak bezala, bestela udalak ezin dizkio diru-laguntzak edozeini banatu”.

Sarrigurenen ere bai

Sarriguren Eguesibar udalerriko auzoa da, baditu aisialdirako udal baratzeak, baina baita herri baratze txiki bat ere. Eraikuntzarako ziren 80.000 metro koadro eraiki gabe daude artean eta baratzearen sortzaileek diote, eraikitzen ez den bitartean badutela eskubiderik bizilagunentzat elikagaiak ekoizteko. Lur zoru horiez gain, auzoak 300.000 metro koadro berdegune ditu, horietako gehiena belarra, eta beren ustez hori mantentzea nahiko garestia da: “Hiri-tako berdeguneak pixkanaka baso eta nekazari lurra bihurtu beharko lirake”.

Mikelen hitzak dira, telefonoz jardun dut harekin eta, tarterik izanez gero, arratsaldean agian argazkiak egitera hurbilduko nintzela azaldu diot. Hartu dut tarte eta herri baratze heldu naizenean familia bat zegoen bertan eserita eta solasean. “Zuetako bat da Mikel akaso edo baratze-koak zarete?”

*Ezkerrean,
Eguesibarko
Sarriguren auzoko
herri-baratzea;
eskuinean, Iruñeko
Mendillorri auzoan
gazte mugimenduak
baratzea egiteko
okupatutako lur saila.*

ARGAZKIAK: XABIER LETONA

galdetu dut. “Ez, ez gara. Ondotik pasatu gara eta gelditu. Zein txoko polita ezta?”, ihardetsi dit haietako batek.

Mikelek azaldu digunez, txikitik egin-dako apustua da, oso txikitik. “Dendetako egurrezko fruta kutxa batekin hasi ginen. Barruan, konposta, lau uraza eta tipulatxo batzuk jarri genituen eta ondoan ureztaontzi bat utzi genuen, dena iturri batetik gertu. Biharamunean ume bat kutxa ureztatzen ari zen. Eta hurrengo egunetako batean kartela jarri genuen: “Sarrigurengo herri baratza, Baratzte hau guztiona da. Anima zaitetz eta zaindu”.

Apurka baratzea loratuz joan da, orriotako argazkian ikus daitekeenez. “Baratzeak gauzak kolektiboki egiteko aukera ematen digu eta guk hori baliatu nahi dugu, baratzea eta barazkiak elkarbanatu nahi ditugu”. Ingalaterrako Todmorden hirian egin zutena dute erreferentetzat: “Han baimena eskatu gabe hasi ziren landatzen. Pam Warhurst-ek hala zioen: ‘Ez eskatu bai-

» **MIKEL, SARRIGURENGO KIDEA:**
“Ingalaterrako Todmorden baimena eskatu gabe hasi ziren landatzen. Pam Warhurst-ek hala zioen: ‘Ez eskatu baimena, hasi landatzen’. Berehala hango udalak ongi ikusi zuen mugimendua eta laguntzen hasi zen”

mena, hasi landatzen’. Berehala hango udalak ongi ikusi zuen mugimendua eta laguntzen hasi zen”.

Ekainean, gutxi erabiltzen den espazio berde batean Sarrigurengo Baso Jan-

garria sortzeko proposamena aurkeztu dute Eguesibarko udal aurrekontu parte-hartzaileetan. Gasteizko Basalburu dute buruan: “Agian ez dugu irabaziko –dio Mikelek–, baina dagoeneko ideia zabaltzea lortu dugu”.

Piparrikako paretaren batean mural txiki bat margotu dute eta bi esaldi idatzi: “Ametsak erein eta itxaropenak bil ditzagun. *Construyamos un mundo donde quepan muchos mundos*”. Kristoren aurreko IV. mendearen amaieran demokraziaren Greziako lehen polis hura gainbeheran zetorrenean hasi zen bere baratzea lantzen Epicuro gaztea. Esklaboiei eta emakumei filosofiaren ateak zabaldu zizkien, Atenasko eskola klasi-koetan hori egitea gaizki ikusia zegoen. Ideiekin baino baratzearen fruituekin egin nahi zuen iraultza laborari berritzaile hark. Nago, Epikuro haren eskolakoak eta 2.500 urte geroagoko herri baratzetako herritar hauek antzeko etorkizuna irudikatzen dutela munduarentzat. ■

